

VANTAAN KAUPUNKI
Varhaiskasvatus

VANTAAN VARHAISKASVATUKSESSA KÄYTÖSSÄ OLEVAT LASTEN KEHITYKSEN SEURANNAN STRUKTUROIDUT ARVIOINNIN MENETELMÄT

Aineisto on pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron keväällä 2008 tekemästä kartoituksesta.

Aija Halonen

LUKIJALLE

Tämän kartoituksen tarkoituksena on tuoda materiaalia keskusteluun päivähoitossa ja varhaiskasvatuksessa käytettävistä "testeistä" ja strukturoiduista havainnointi- ja arviointimenetelmistä. Varsinaisena aineistona on pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyöskön VKK -Metron 2008 keväällä tekemän kartoituksen Vantaata koskeva materiaali. Kyseinen aineisto on yksittäisen arvioinnin menetelmätyypin kohdalta suppea, eikä aineistosta käy ilmi esimerkiksi käytettyjen menetelmien soveltamisen laajuus tai toistuvuus kussakin ryhmässä. Saamme kuitenkin tiedon siitä mitä menetelmiä lapsiryhmissä on käytössä ja kuinka monessa ryhmässä kutakin menetelmää käytetään.

Ongelmia aiheuttaa testi -sanon käyttö. Asiantuntijat rajaavat mielellään testi -sanon käytön standardoituihin testeihin, joiden käyttö edellyttää erityiskoulutusta. Käyttöön on kuitenkin vakiintunut nimiä kuten Kettu -testi, joka on tarkoitettu kieli- ja kulttuuriryhmien lasten puheen- ja kielenkehityksen arvioimiseen. Päivähoitossa kyse on pääsääntöisesti tiedon keräämisestä päiväkotiryhmien toiminnan suunnitteluun tai karkeiden seulojen arvioiden tekemisestä.

Käsillä olevassa selvityksessä on haastateltu konsultoivia erityislastentarhanopettajia, lasten neuvoloiden henkilökuntaa ja puheterapeuteja. Haastatteluilla ei ole etsitty kyseisten ammattiryhmien yhteistä "kiteytettyä mielipidettä" erilaisista arviointimenetelmistä, vaan on pyritty saamaan suuntaa antavaa tietoa ja erilaisia näkökulmia keskustelun pohjaksi. Lisäksi on haluttu saada tietoa eri menetelmien mahdollisesta päällekkäisestä käytöstä.

Keskustelun laajentamiseksi on myös lyhyesti tarkasteltu naapurimaassamme Ruotsissa käytettyä keskustelua lasten arvioinnista ja arvioinnin perusteista.

VKK -Metron kyselyssä kartoitettiin myös henkilökunnan koulutustarpeita. Vantaalaiset päiväkotien tiimit toivoivat tiedonhankintatapoihin liittyvistä aiheista eniten koulutusta testeistä ja mittareista. Selvitys luo osaltaan pohjaa kyseisen koulutuksen suunnittelulle.

Tässä selvityksessä tulee esiin pitkä lista erilaisia arviointimenetelmiä. MENETELMIEN ESILLE TUOMISTA EI MISSÄÄN TAPAUKSESSA TULE TULKITA SUOSITUKSENA NIIDEN LAAJAMITTAISESTA KÄYTTÄMISESTÄ. PÄINVASTOIN MUKANA ON MYÖS KRIITISIÄ NÄKÖKULMIA "TESTAAMISEN" JA ARVIOINNIN PERUSTEISTA.

On tiedettävä miksi ja mihin tarkoitukseen erilaisia arvioinnin menetelmiä voidaan käyttää ja miten laajasti sovellettavaa tietoa niillä saadaan.

Vantaalla 31.3.2009

*Aija Halonen, LTO, suunnittelijaharjoittelija (maisteritutkinto)
Jarmo Lounassalo, varhaiskasvatuksen kehittämisspäällikkö*

SISÄLLYSLUETTELO

1. Kartoitus Vantaalla käytettävistä alle kouluikäisten lasten kehityksen arviointimenetelmistä.....	4
1.1. Alle kouluikäisten lasten arvioiminen päivähoitossa	4
1.2. Testi-käsitteen käyttö on pulmallista.....	5
1.3. Selvityksessä esitetyt tiedot on koottu käyttämällä eri lähteitä.....	5
2. Suomessa alle kouluikäisten lasten kehityksen arviointiin käytettävien "testien", havainnointi- ja arviointimenetelmien luokittelusta.....	6
Kouluvalmiutta taustoittavia päiväkodeissa käytettäviä menetelmiä (käytetään esiopetusryhmissä)	6
Puheen- ja kielenkehityksen arviointiin tarkoitettuja "testejä"	6
Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen arvioinnin menetelmiä.....	7
Erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen seurantaan tarkoitettuja menetelmiä	7
Lasten havainnointi	7
Kielellisten taitojen harjaanuttamiseen tarkoitettuja menetelmiä	7
3. Lasten kehityksen arviointi- ja harjaanuttamismenetelmät Vantaan varhaiskasvatuksessa - eräiden keltujen arvioimana	7
3.1. Päiväkotien perusryhmissä käytössä olevia arviointimenetelmiä ja harjaanuttamisohjelmia	8
3.2. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen seurantaan ja tuen tarpeen arviointiin käytettyjä menetelmiä.....	9
4. "Testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käyttö Vantaalaisissa päiväkodeissa - VKK-Metro -kyselyn tulokset.....	9
4.1. "Testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käytön yleisyys	9
4.2. Perusteluja "testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käytölle.....	12
Miksi on käytetty testejä tai strukturoituja mittarihavainnoiteja	12
Miksi ei ole käytetty "testejä" tai strukturoituja mittarihavainnoiteja.....	14
5. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahot: lastenneuvolat ja puheterapeutit	15
5.1. Vantaan lastenneuvoloissa käytössä olevat arviointimenetelmät	15
5.2. Vantaan puheterapeuttien käyttämät arviointimenetelmät	15
6. Pohdintaa - lasten arviointi varhaiskasvatuksessa	16

1. Kartoitus Vantaalla käytettävistä alle kouluikäisten lasten kehityksen arviointimenetelmistä

Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön päiväkodeille tekemän toiminnan arviointia koskevan kyselyn pohjalta on tässä selvityksessä kartoitettu tarkemmin tilannetta Vantaan päivähoitoyksiköiden tiimeissä. Päivähoidossa kasvatushenkilökunnan oman toiminnan reflektointi ja muuttaminen perustuu arviointiin, jonka avulla laaditaan kehittämisen suuntaviivat ja seurataan asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Yleisesti varhaiskasvatuksessa painottuu havainnointi arvioinnin välineenä, ja siihen perustuu suurelta osin sekä lasten kehityksen seuranta että päiväkodin kasvatushenkilökunnan oman toiminnan arviointi ja kehittäminen. Päiväkodin arjessa tapahtuvan havainnoinnin lisäksi päiväkodeissa käytetään kuitenkin monenlaisia menetelmiä alle kouluikäisten lasten kehityksen seurantaan ja arviointiin. Esimerkiksi esiopetusryhmissä on käytössä erilaisia arviointimenetelmiä, joilla kartoitetaan lasten kouluvalmiuksia.

Tehdyssä selvityksessä on pyritty muodostamaan mahdollisimman kattava kuva siitä, millaisia testejä ja strukturoituja havainnointimenetelmiä Vantaan varhaiskasvatuksessa on käytössä alle kouluikäisten lasten kehityksen arvioimiseksi. Varhaiskasvatuksen tärkeät yhteistyötahot, lastenneuvolat ja puheterapeutit, toteuttavat myös lasten kehityksen arviointia ja seurantaa painottaen hieman erilaisia asioita. Kokonaiskuvan saamiseksi on selvitykseen koottu haastattelemalla tietoja myös lastenneuvolan ja puheterapeuttien käyttämistä arviointimenetelmistä.

1.1. Alle kouluikäisten lasten arviointi päivähoitossa

Suomalaisessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevassa keskustelussa ei ole otettu kantaa yksittäisen lapsen arviointiin liittyviin menetelmällisiin kysymyksiin. Kysymys tavallaan vältetään puhumalla lapsen suunnitelmasta, jota arvioidaan. Kuitenkin oletuksena on, että henkilökunta on tietoinen lapsen vahvuuksista ja yksilöllisistä tuen ja ohjauksen tarpeista. Kuinka tämä tieto hankitaan ei tarkemmin pohdita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes 2005.) Alle kouluikäisten lasten arviointi ja "testaaminen" päivähoitossa ei ole kuitenkaan yksinkertainen kysymys ja asiasta onkin esitetty erilaisia mielipiteitä.

Ruotsissa käydään kriittistä keskustelua lasten arvioimisesta varhaiskasvatuksessa. (Löfdahl, A. 2007; Bertilsson, L. & Åberg, B.-M., 2004) Keskustelua on herännyt erityisesti lapsille tehtävien henkilökohtaisten kehityssuunnitelmien (individuel utvecklingsplan) käyttö, johon sisältyy lasten kehityksen arviointi ja seuraaminen myös valmiita kaavakkeita käyttäen. Kriitikot ja tutkijat kysyvät, mitä tarkoitusta tällainen lasten kehityksen arviointi varhaiskasvatuksessa palvelee, ja he esittävät sen olevan paluuta aikakaudelle, jolloin lasten kehitystä arvioitiin kehityspsykologisten vaiheiden mukaan. Tämän ajattelutavan mukaan kaikkien lasten oletetaan saavuttavan "normaalin kehityksen" mukaiset vaiheet ja taidot tietyssä järjestyksessä ja tietyn ikäisenä, jolloin lapsia arvioidaan ja kohdellaan ulkoisten standardien ja ulkoa päin asetettujen kehitystavoitteiden mukaisesti. Lapsen tulee täyttää tietyt odotukset tullakseen valmiiksi. Tällainen ajattelutapa johtaa helposti tarkastelemaan yksittäisen lapsen ominaisuuksia irrallaan ympäristöstään ja sosiaalisesta todellisuudestaan. Kriitikot katsovat tämän olevan vuonna 1998 hyväksytyyn valtakunnalliseen opetussuunnitelman periaatteiden vastaista (Läroplan för förskolan Lpfö 98). Kansallisessa varhaiskasvatuksen arvioinnin koontiraportissa katsotaan joidenkin ruotsalaisten kuntien hankkivat periaatteiden vastaisella tavalla lapsikohtaista arviointitietoa (Förskola i brytningstid, Nationell utvärdering av förskolan, 2004).

Lapsuussosiologisen tutkimuksen pohjalta nämä kriitikot esittävät toisenlaista näkökulmaa lapsuuteen, jolloin huomion kohteena on lapsi tällä hetkellä. Tämän ajattelutavan mukaan lapsi on oman elämänsä aktiivinen toimija, joka muoaa omaa kehitystään ja ympäristöään yhdessä siinä toimivien muiden ihmisten kanssa. Lapsen taidot ja suoriutuminen ovat sidoksissa sosiaaliseen tilanteeseen,

joka sekä rajoittaa että antaa mahdollisuuksia. Aikuinen ja lapsi luovat tilanteen yhdessä ja molemmat vaikuttavat siinä toisiinsa ja ovat riippuvaisia toisistaan. Lapsen kasvu ja kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa aikuiseen ja toisiin lapsiin. Tällöin myös mahdolliset ongelmat tai häiriöt nähdään laajemmin lapsen kehitysympäristöön liittyvinä, mikä johtaa kasvu- ja oppimisympäristön arvioon. Vain lasta arvioimalla ongelmasta tulee enemmän yksilöongelma, jota lähdetään korjaamaan. Kriittikki on tuotu keskusteluun kärjekkäänä. Löfdahl painottaa uuden näkökulman merkityksen tärkeyttä, vaikkakin hänen mielestään voitaisiin puhua myös täydentävästä näkökulmasta.

Kaksitahoinen suhtautuminen lasten arvioimiseen varhaiskasvatuksessa tulee ilmi myös Vantaan päivähoiton henkilökunnan esittämissä mielipiteissä (poiminnat VKK-Metron pääkaupunkiseudun päiväkodeille kohdistaman kyselyn vastauksista):

"Testeillä kartoitetaan lasten tasoa suunnittelua varten, jotta ne palvelisivat hyvin lasten tarpeita. Testeillä voidaan huomata, mikäli jollakin lapsella on suuria vaikeuksia jollakin kehityksen osa-alueella."

"Kuuluuko testien tekeminen "normaaliin" lapsiryhmää?"

Myös vantaalaisissa päiväkodeissa toimivat konsultoivat erityislastentarhanopettajat (keltot) haluavat välttää mielikuvaa lasten "testaamisesta" varhaiskasvatuksessa ja korostavat mieluummin havainnoinnin merkitystä sekä muiden asiantuntijatahojen että vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön välineenä. Esimerkiksi kielen kehityksen arvioinnin välineenä yleisesti käytetty Ketu-testi toimii suuntaa antavana keskusteltaessa vanhempien kanssa ja pisteytyksen suoraviivaista käyttöä halutaan välttää.

1.2. Testi-käsitteen käyttö on pulmallista

Sanan "testi" käyttö alle kouluikäisten lasten kehityksen arvioinnin yhteydessä vaatii myös täsmennyttä. Puhuttaessa puheterapeuttien ja lastenneuvoloiden psykologien käyttämistä testeistä tarkoitetaan standardoituja testejä, jotka ovat lapsen jonkin kehitys- tai taitoalueen mittareita. Ne perustuvat suurella lapsijoukolla standardoiduissa olosuhteissa tehtyyn vertailevaan tutkimukseen ja lapsen suoriutuminen testissä arvioidaan pistemäärällä. Jotta testin tulosta voitaisiin pitää luotettavana, täytyy myös testin suoritusolosuhteiden olla tarkasti suunniteltu ja kontrolloitu. Nämä testit edellyttävät toteuttajaltaan erityiskoulutusta. Niinpä tässä raportissa sana testi on usein lainausmerkeissä, koska kyse on paremminkin seuloista tai karkeista arvioinneista kuin testeistä.

Sanaa testi käytetään myös väljemmin puhuttaessa monista päiväkodeissa käytössä olevista lasten kehityksen arvioinnin menetelmistä. Tällaisia ovat esimerkiksi monet esiopetusryhmissä käytössä olevat koulu- ja oppimisvalmiuden arvioinnin menetelmät, joilla pyritään kartoittamaan lapsen kehitystä ja taitoja eri tavoilla, joita on kuvattu seuraavassa luvussa. Lapsen suoriutuminen niissä tuottaa ennemminkin suuntaa antavaa tietoa. "Testin" suorittajan tekemä arviointi perustuu suurelta osin hänen oman koulutuksensa ja kokemuksensa pohjalta muodostuneeseen käsitykseen lapsen kehityksestä.

1.3. Selvityksessä esitetyt tiedot on koottu käyttämällä eri lähteitä

- 1) Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metro järjesti tammi-helmikuussa 2008 Päivähoidon toiminnan arviointia koskevan tiedonkeruun ja koulutustarpeen kartoituksen. VKK-Metron suorittamaa kartoitusta hyödyntäen on laadittu yhteenveto Vantaan alueen päiväkodeissa käytössä olevista lasten kehityksen arviointiin tarkoitetuista "testeistä" ja strukturoidusta havainnointimenetelmistä.

- 2) Erilaisista alle kouluikäisten lasten kehityksen arviointiin ja havainnointiin tarkoitetuista menetelmistä on kerätty tietoa Internetistä ja eri tutkimuksista.

Kaikki seuraavaksi mainitut haastattelut suoritettiin puhelimitse.

- 3) Selvitystä varten on haastateltu Vantaan alueen konsultoivia erityislastentarhanopettajia (keltoja). Kultakin tulosityksikköalueelta on haastateltu yhtä keltoa. Keltoilta saatiin tietoa sekä päiväkodeissa käytössä olevista että keltojen käyttämistä arviointimenetelmistä tai heiltä lainattavissa olevista menetelmistä (Kettu, Lumiukko, Mavalka).
- 4) Vantaan alueen lastenneuvoloissa käytössä olevista arviointimenetelmistä on hankittu tiedot haastattelemalla Vantaan ennaltaehkäisevän terveydenhuollon esimiestä Sirkka Maunulaa.
- 5) Vantaan alueen puheterapeuttien käyttämiä lasten kielen kehityksen arviointimenetelmiä kartoitettiin johtavaa puheterapeuttia Sinikka Hannusta haastattelemalla. Puheterapeutti Leena Lindholmilta saatiin tietoa Kili- ja Kuttu-harjaannuttamismenetelmistä.

2. Suomessa alle kouluikäisten lasten kehityksen arviointiin käytettävien "testien", havainnointi- ja arviointimenetelmien luokittelusta

Erilaisia alle kouluikäisten lasten kehityksen arvioinnin menetelmiä on hyvin paljon. Monet näistä arviointimenetelmistä on suunniteltu mittaamaan lapsen suoriutumista tietyllä kehityksen osa-alueella, esim. kielellinen kehitys, motorinen kehitys. Osa menetelmistä on suunniteltu nimenomaan tiettyjen kehityspoikkeamien havaitsemiseen ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen kehityksen ja kuntoutuksen seurantaan. Monien tällaisten menetelmien käyttö edellyttää erityiskoulutusta, tällaisia ovat esimerkiksi useimmat puheterapeuttien käyttämät testit. Monet testit tai testeiksi nimetyt seurat on kuitenkin mahdollista suorittaa ilman erityiskoulutusta ja päiväkotien esiopetusryhmissä onkin yleisesti käytössä monenlaisia kouluvalmiuteen liittyvää osaamista mittaavia tai kartoittavia "testejä".

Lasten kehityksen seurannan ja arvioinnin menetelmistä voidaan käyttää myös luokittelua: 1.) testit, 2.) suuntaa antavat kartoitukset ja 3.) toimintaohjelmat, joiden edistymistä seurataan. Tätä luokittelua oli kuitenkin mahdotonta käyttää tässä selvityksessä, koska ei ollut mahdollisuutta hankkia kaikkia menetelmiä tarkempaa perehtymistä varten.

Oheen on seuraavaksi koottu lyhyet kuvaukset joistain Suomessa päiväkodeissa ja lastenneuvoloissa käytössä olevista lasten kehityksen arvioinnin menetelmistä. Mukana ovat myös Kili-, Kuttu- ja Den Magiska Språkpäsen -menetelmät, jotka eivät varsinaisesti ole arviointimenetelmiä vaan kielellisen kehityksen harjaannuttamismenetelmiä.

Kouluvalmiutta taustoittavia päiväkodeissa käytettäviä menetelmiä (käytetään esiopetusryhmissä)

- KPT (Kontrolloitu piirrostarckkailu)
- Breuer-Weuffenin erottelukoe
- Boehmin peruskäsitetesti (Vantaalla lähinnä puheterapeuttien käytössä)
- MAKEKO (Matemaattisia valmiuksia mittaava testi)
- MoSuTe (Motorisen suoriutumisen testi)
- Karppasen testi (Karppasen äänneleikit)

Puheen- ja kielenkehityksen arviointiin tarkoitettuja "testejä"

- Kettu-testi
- Lumiukko-testi

Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen arvioinnin menetelmiä

HALI
KEHU
LENE (Vantaalla käytössä lastenneuvoloissa ei päivähoidossa)

Erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen seurantaan tarkoitettuja menetelmiä

VARSU
Päiväkoti-Portaat ja Pikku-Portaat
PEP-R

Lasten havainnointi

LIS-YC (Toimintaan sitoutuneisuuden arviointi)
Videon käyttö havainnoinnin välineenä

Kielellisten taitojen harjaannuttamiseen tarkoitettuja menetelmiä

Kili (Kielellisen ja liikunnallisen pienryhmäkuntoutuksen menetelmä)
Kuttu (Kuvin tuettu leikki)
Den Magiska Språkpåsen (Sanasäkki)
TIKKI

3. Lasten kehityksen arviointi- ja harjaannuttamismenetelmät Vantaan varhaiskasvatuksessa - eräiden keltojen arvioimana

Vantaan alueella toimivia konsultoivia erityislastentarhanopettajia haastatteleamalla hankittiin tietoa sekä vantaalaisissa päiväkodeissa käytössä olevista että eräistä muun muassa erityislastentarhanopettajien organisoimien koulutusten kautta levinneistä havainnointi-, arviointi- ja harjaannuttamismenetelmistä.

Selvitystä varten haastateltiin viittä Vantaan alueella toimivaa keltoa, yhtä kultakin tulosityksikköalueelta: Terttu Aropelto (Myyrmäki - Martinlaakso), Eeva Hyttinen (Korso - Asola), Paula Liiman-Lehtonen (Tikkurila), Salme Leppisaari (Hakunila - Havukoski) ja Paula Kohtanen (Marja-Vantaa - Pakkala). Vantaan keltojen yleisenä periaatteena on, että lasten taitoja ei varsinaisesti testata eikä lapsia "pisteytetä". Mieluummin korostetaan yhteistyötä vanhempien ja henkilökunnan välillä sekä erityisasiantuntijoiden konsultoimista. Lähes kaikki keltojen suorittamasta lasten kehityksen arvioinnista tapahtuu havainnoimalla lapsia arjen leikki-, peli- ym. tilanteissa ja materiaalina käytetään paljon päiväkodin tavallista leikki- ja pelivälineistöä. Mahdollisten "testien" tai arviointien merkitys onkin suuntaa antava, ja ne toimivat yhteistyössä keskustelun välineinä. Eräät päiväkodin perusryhmissä tehtävistä "testeistä" ovat lainattavissa keltojen toimistosta (Kettu-testi, Lumiukko-testi ja MAVALKA-testi), ja keltot opastavat päivähoitohenkilökuntaa niiden käytössä. Esimerkiksi Kettu-testin suorittaa yleensä lapselle tuttu aikuinen päiväkotiryhmästä.

Keltojen tehtävänä on myös ollut viedä eri menetelmiä kentälle (esim. Kili, Kuttu, Den Magiska Språkpåsen). Puheterapeutti Leena Lindholm on ollut mukana kehittämässä Kili- ja Kuttu-menetelmiä sekä kouluttanut Vantaan päivähoiton henkilökuntaa. Varsinkin Kili-menetelmä on yleisessä käytössä useissa vantaalaisissa päiväkodeissa sekä perusryhmien normaalitoiminnassa vapaasti soveltaen (esim. liikuntatuokioilla, aamupiireissä) että erityistä tukea tarvitsevien lasten ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomenkielen tukemiseen. Kili-ryhmän vetämiseen ei vaadita erillistä koulutusta. Kuttu-menetelmä, joka on julkaistu vasta viime vuonna, on käytössä vähemmän; sitä käytetään enimmäkseen vain erityistä tukea tarvitsevien lasten ja eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten kanssa. Vantaan lastentarhanopettajat on myös järjestänyt koulutusta Kuttu-menetelmästä.

3.1. Päiväkotien perusryhmissä käytössä olevia arviointimenetelmiä ja harjaannuttamisohjelmia

Konsultoivat erityislastentarhanopettajat mainitsivat seuraavien arviointimenetelmien olevan päiväkotien käytössä. Samalla he korostivat, että eri arviointimenetelmiä tulisi käyttää todella harkiten. Seuraavia arviointimenetelmiä voi lainata keltojen toimistoista:

Kettu-testi (3-vuotiaiden puheen- ja kielenkehityksen arvioimiseen)

Lumiukko-testi (5-vuotiaiden puheen- ja kielenkehityksen arvioimiseen)

- sekä Kettu- että Lumiukko-testi ovat käytössä perusryhmissä, kaikkia lapsia ei kuitenkaan testata automaattisesti.
- ne ovat lainattavissa keltojen toimistosta ja keltot opastavat testien käytössä.
- testin tekee yleensä lapselle tuttu aikuinen päiväkotiryhmästä.
- testi on suuntaa antava (ei pisteytystä) ja sen pohjalta keskustellaan vanhempien kanssa.
- Kettu-testiä käytetään paljon eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten suomenkielen arvioimiseen.
- Moniku-hankkeeseen liittyen Kettu-testistä on tehty myös somalinkielinen versio, jolla voidaan arvioida somalinkielisten lasten oman äidinkielen kehitystä.

MAVALKA (Matemaattisten taitojen kartoittamisen ohjelma)

- sisältää testimateriaalin sekä 4-5 -vuotiaille että esiopetusikäisille.
- materiaalia on mahdollista lainata keltojen toimistosta.

Lisäksi konsultoivat erityislastentarhanopettajat mainitsivat seuraavassa listattuja menetelmiä käytettävän eri päiväkodeissa. Osa menetelmistä liittyy koulutuksiin, joiden järjestämisessä keltot ovat olleet mukana.

Esiopetuksessa käytössä olevia arviointimenetelmiä:

KPT (kontrolloitu piirrostarkkailu)

Breuer-Weuffenin testi

Boehmin peruskäsitetesti

Esikoululaisten kielellisen tietoisuuden arviointi syksyllä ja keväällä

ESKO (Esiopetuksesta kouluun)

- oppilashuollon palvelurakenteen kehittämishanke (esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen prosessi), jota on toteutettu Hakunilassa
- tavoitteena tulevaisuudessa on hankkeen mukaisen tiedonsiirtoprosessin käyttöön ottaminen Vantaan alueen esiopetuksessa.
- hankkeeseen liittyy havainnointilomake LEOPS:in pohjalta ja tiedonsiirtolomake, joiden avulla lasten kehitystä ja mahdollista tuen tarvetta seurataan esiopetusvuoden aikana.

TIKKI-kansio

- Tikkurilassa aloitettu useamman vuoden (1997 - 2003) projekti, jossa myös puheterapeutit ovat olleet mukana.
- esikouluikäisille ns. riskilapsille suunnattu kielellisen harjaannuttamisen ohjelma, jonka tavoitteena oli vahvistaa niitä valmiuksia, jotka ovat välttämättömiä lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle.
- menetelmää on levitetty koko Vantaan alueen esiopetusryhmiin
  - puheterapeutit ovat kouluttaneet ja ohjanneet päiväkotien henkilökuntaa, ja alkupanostuksen jälkeen päiväkodit ovat toteuttaneet ohjelmaa itsenäisemmin.
- kiertävät erityislastentarhanopettajat ovat toimineet menetelmän levittämisessä yhteyshenkilöinä.
- Tikki-kansion materiaali sisältää arviointikaavakkeen.

Kiri-projekti (Kielen rikastuttaminen)

- Itä-Hakkilan päiväkoti kokeilupäiväkotina (puheterapeutti mukana)
- alkukartoitus, jonka jälkeen kielen rikastuttamisen ohjelma

Motoriikan arviointi "Hyppää pois" - kirjan mukaan

- ohjeistus motoriikan kehityksen havainnointiin
- käytännön ohjeistus motoriikan tukemiseen

Alle 3-vuotiaiden motorikka, kieli ja leikki

- varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen havainnointi ja arviointi (koulutus ollut 2001/ Niilo Mäki instituutti).

Varhainen puuttuminen - huolen arvioiminen

(Heinämäki Liisa, 2005: Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Op-paita 62)

- päivähoidon havainnot ja huolen arvioiminen ennen kelton tuloa.
- kasvatuskumppanuutta ja perheen tärkeyttä korostetaan.

Lasten havainnointi

- havainnointi arjen tilanteissa.
- havainnointia on viety voimallisesti eteenpäin, mm. VVK-Metro on järjestänyt havainnointikoulutusta.
- havainnoinnin pohjana voi olla esim. lomake "Lapsikohtainen suunnitelma" (LAKSU-ohjelmasta).

Päiväkotiympäristön ja oman tiimityön arviointi (Kontekstianalyysi)

- työvälineenä on käytetty Päivi Pihlajan lomaketta.
- tiimit ja esimiehet ovat käyttäneet oman toiminnan arvioinnin välineenä.

3.2. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen seurantaan ja tuen tarpeen arviointiin käytettyjä menetelmiä

Päiväkoti-Portaat ja Pikku-Portaat:

- käytetään lähinnä kehitysvammaisten lasten seurantaan.
- vaativat henkilökunnalta kovaa panostusta.

VARSU

- käytössä sellaisille lapsille, joilla on viivettä kehityksessään.
- kokonaisvaltainen arviointimenetelmä, jossa myös perhe on mukana.
- vaatii moniammatillisen tiimin.
- kaikki Vantaan eltot ja keltot ovat saaneet koulutuksen Varsu-menetelmän käytöstä.

PEP-R

- käytössä autistisilla lapsilla.
- on sekä kehityksen arvioinnin että kuntoutuksen menetelmä.

4. "Testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käyttö Vantaalaisissa päiväkodeissa - VKK-Metro -kyselyn tulokset

4.1. "Testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käytön yleisyys

Selvityksessä on hyödynnetty pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron pääkaupunkiseudun päiväkodeille kohdistamaa kyselyä "Päivähoidon toiminnan arviointia koskevan tiedonkeruun ja koulutustarpeen kartoitus", joka toteutettiin tammi-helmikuussa 2008.

VKK-Metron kysely toteutettiin sähköisesti 21.1. -18.2.2008. Kyselyyn vastattiin tiimeittäin ja Vantaan alueelta siihen vastasi 481 päiväkotiryhmää (vastausprosentti oli 95,5%). Ruotsinkielinen päivähoito ja eräät uudet yksiköt eivät olleet kyselyn piirissä

Kyselyn yhtenä osa-alueena oli lasten havainnointiin ja kehityksen arviointiin päiväkodeissa käytettävien menetelmien kartoittaminen. Erityisesti kartoituksen kysymyksillä B25 ja B29 on kerätty tietoa päiväkotiryhmien käyttämistä "testeistä" ja strukturoidusta mittarihavainnoinneista:

Kysymys B25: "Päivähoidon toiminnassa tiimissänne hankitaan tietoa yksittäisestä lapsesta ja lapsiryhmästä testeillä ja/tai strukturoiduilla mittarihavainnoinneilla? Kyllä/Ei (Testit tarkoittavat lasten toimintaan, mieltymyksiin ja kehityksen arviointiin käytettäviä testejä, esimerkiksi Kettu-testi, Lumiukko-testi, KPT-testi. Strukturoitu mittarihavainnointi tarkoittaa havainnointia erityistä tarkoitusta varten kehitettyä mittaria käyttäen, esimerkiksi Lis-yc.)"

Kysymys B29: "Mitä tietoa saatte lapsista testien ja strukturoidun mittarihavainnoinnin avulla? Mitä testejä ja mittareita käytätte?"

Kysymysten B25 ja B29 vastauksien perusteella olemme laatineet luettelon Vantaan päiväkodeissa käytössä olevista lasten kehityksen arvioinnin menetelmistä ja niiden käytön yleisyydestä. Tulokset on koottu taulukoihin 1 - 4. Taulukosta 1 nähdään, että vantaalaisista päiväkotiryhmistä 45,7% ilmoittaa käyttäneensä jotain testiä tai mittarihavainnointia lasten kehityksen arvioinnin välineenä, kun taas 53,8% ei ole käyttänyt mitään strukturoitua menetelmää.

Taulukko 1. Vastaus kysymykseen B25: onko tiimissä käytetty testejä ja/tai strukturoituja mittarihavainnointeja tiedon hankkimiseksi yksittäisestä lapsesta tai lapsiryhmästä.

Kyselyyn vastanneet tiimit	481	%
Testejä ja/tai mittarihavainnointeja käyttäneet	220	45,7%
Eivät ole käyttäneet testejä tai mittarihavainnointeja	259	53,8%
Tulkitsematta jätetyt	2	0,4%

Taulukkoon 2 on koottu ne menetelmät, joita useat tiimit (yli 3) ilmoittavat käyttäneensä. Tiimien vastauksista ei voida päätellä sitä, kuinka usein ne ovat käyttäneet mainitsemaansa arviointimenetelmää. Käytetyin testi on ollut KPT-testi (Kontrolloitu piirrostarakkailu), jota käytetään esiopetusryhmissä eräänä kouluvalmiutta taustoittavana menetelmänä. Seuraavaksi yleisimmin käytettyjä ovat olleet kielen kehityksen arvioimisessa käytetyt Kettu- ja Lumiukko-testi. Näitä molempia on suosittu Moniku-hankkeessa eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten suomenkielen arvioimiseen. (Monikulttuurinen varhaiskasvatus - toimintamalli ja työmenetelmiä, s.18)

Taulukko 2. Vastaus kysymykseen B29: mitä testejä tai mittarihavainnoiteja tiimi on käyttänyt.

Mainitut testit ja strukturoidut mittarihavainnoinnit	Lukumäärä (tiimit, jotka ovat käyttäneet ko. testiä)	% vastanneista tiimeistä
KPT	88	18,3%
Kettu	78	16,2%
Lumiukko	32	6,7%
Breuer-Weuffen	17	3,5%
Karppasen testi	14	2,9%
KITI (kielell.tiet.)	11	2,3%
Makeko	11	2,3%
Mavalka	8	1,7%
Boehm	6	1,2%
TIKKI-kansio	5	1,0%
Päiväkoti-portaat	6	1,2%
Varsu	5	1,0%
S2 -seurantalomake	3	0,6%

Taulukkoon 2 koottujen arviointimenetelmien lisäksi VKK-metro -kyselyn vastauksissa mainittiin menetelmiä, joita vain hyvin harvat tiimit (1 tai 2) olivat käyttäneet. Kaksi tiimiä mainitsi käyttäneensä MOT- ja Turun testiä, kun taas yhden maininnan saivat Lis-yc, Allu-testi, Kiri (kielellellinen rikastuttaminen), Itpan tehtävät, Bryggelmannin esikirjoittaminen, Luki-erottelukoe ja Toukkataito-mittari. Lisäksi jotkin tiimit ilmoittivat käyttäneensä menetelmiä, joita ei ole kyetty tunnistamaan yksilöidysti. Vastauksessa on esimerkiksi vain mainittu käytettävän "matemaattista testiä". Tällaisia epäselviä mainintoja oli seuraavasti: matemaattinen testi (7 kpl), liikuntatesti (7), kielellinen testi (2), itse tehty testi (3).

Yllättävää on Boehmin peruskäsitetestin maininta listassa. Kyseinen testi on tarkoitettu puheterapeuttien käyttöön. Selityksenä saattaa olla, että muutamilla puheterapeuteilla on edelleen työhuoneita päiväkodeissa. Tällöin jotain osaa testistä saatetaan päiväkodissa käyttää puheterapeutin ohjauksessa.

VKK-Metron kyselyn perusteella olemme myös eritelleet lapsiryhmän ikäjakauman yhteyttä arviointimenetelmien käyttöön. (Taulukko 3) Tuloksista ilmenee selvästi, että mitä pienempiä lapset ovat sitä vähemmän ryhmässä käytetään strukturoituja arviointimenetelmiä, ja toisaalta niitä on käytetty runsaasti esiopetusryhmissä. Myös sellaisissa ryhmissä, joissa on ollut sekä 3-5 -vuotiaita että esiopetusikäisiä, on strukturoituja menetelmiä käytetty huomattavasti enemmän kuin niissä 3-5 -vuotiaiden ryhmissä, joissa ei ole ollut esiopetusikäisiä.

Taulukko 3. Testien ja strukturoitujen havainnointimenetelmien käyttö erilaisissa lapsiryhmissä.

Ryhmän laatu* (ikäjakautuma)	Ryhmien lukumäärä	Kyllä (käyttää strukt. menet.)	Ei käytä strukt. menet.	Kyllä %
Pienten ryhmä 0-3 -vuotiaat	74	6	68	8
Sisarusryhmä 0-5 -vuotiaat	97	25	72	26
RPPH/ PPH 0-5 -vuotiaat	22	3	19	14
3-5 -vuotiaat	119	51	68	43
3-5 -vuotiaat ja esiopetus	81	70	11	86
Esiopetusryhmä	28	22	6	77
Ryhmässä useita erityistä tukea tarvitsevia lapsia (yli 25 %)**	54	40	14	74

* Taulukossa 3 esitetty lapsiryhmien jaottelu (Ryhmän laatu) ei perustu Vantaan päivähoidon virallisiin tilastoihin vaan VKK-Metron päiväkodeille kohdistaman kyselyn vastausten A5-A12 tulkintaan. Kysymyksillä A5-A12 on kartoitettu lapsiryhmän kokoa, ikäjakautumaa (kuinka monta alle 3-vuotiaasta, 3-5 -vuotiaasta, esiopetusikäistä lasta ryhmässä on), laatua (kuinka monta erityistä tukea tarvitsevaa ja monikielistä- ja kulttuurista lasta) sekä ryhmässä toimivien aikuisten lukumäärää ja tehtävänimikkeitä.

** Tiimien vastauksissa ei ole tarkemmin määritelty, mitä erityistä tukea tarvitsevilla lapsella on tarkoitettu, esim. minkälainen lausunto erityistä tukea tarvitsevilla lapsella on tai missä vaiheessa on lapsen lausunnon käsittely. Vantaan päiväkodeissa on 36 integroitua erityisryhmää, 16 ns. pienennettyä esiopetusryhmää ja 1 erityisryhmä (yht. 53), mikä siis näyttäisi vastaavan taulukon 5 jaottelua "Ryhmät, joissa on useita erityistä tukea tarvitsevia lapsia." Ehdotonta johtopäätöstä vastausten ja erityisryhmien samuudesta ei kuitenkaan voida vetää.

Ryhmässä, joissa on paljon erityistä tukea tarvitsevia lapsia (yli 25 %), on strukturoituja menetelmiä käytetty myös runsaasti. Tähän tulokseen vaikuttaa osaltaan se, että useimmissa tällaisissa ryhmissä on ollut myös esiopetusikäisiä, joiden kouluvalmiutta on kartoitettu erilaisilla arvioinneilla. Taulukon 6 on eritelty tarkemmin tilannetta niissä ryhmissä, joissa on runsaasti (yli 25 %) erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Näistä ne ryhmät, joissa on esiopetusikäisiä, ovat käyttäneet strukturoituja menetelmiä enemmän, mutta myös 3-5 -vuotiaiden ja esiopetuksen yhdistelmäryhmissä on strukturoituja arviointimenetelmiä käytetty useammin kuin 3-5 -vuotiaiden perusryhmissä (vrt. taulukko 3). Ei kuitenkaan varmuudella voida sanoa kuinka monta erityisryhmää on 25% kriteerillä luokiteltujen vastaajien joukossa. Konsultoitujen erityislastentarhanopettajien taholta on todettu, että erityisryhmien erityistä tukea tarvitsevat lapset on jo tutkittu eri asiantuntijoiden toimesta. Tällöin ryhmissä ei pitäisi olla tarvetta "lisätestiä" käyttöön.

Taulukko 4. Testien ja strukturoitujen havainnointimenetelmien käyttö ryhmissä, joissa on useita erityistä tukea tarvitsevia lapsia (yli 25 %).

Ryhmän laatu (ryhmät, joissa yli 25 % erityistä tukea tarv. lapsia)	Ryhmien lukumäärä	Kyllä (käyttää strukt. menet.)	Ei käytä strukt. menet	Kyllä %
3-5 -vuotiaat	16	10	6	63
Ryhmässä myös esiopetusikäisiä	38	30	8	79

4.2. Perusteluja "testien" ja strukturoitujen mittarihavainnointien käytölle

Vantaalaisista päiväkotiryhmistä siis 46% ilmoittaa käyttäneensä jotain testiä tai mittarihavainnointia lasten kehityksen arvioinnin välineenä, kun taas 54% ei ole käyttänyt mitään strukturoitua menetelmää.

VKK-Metron suorittaman kartoituksen avointen kysymysten B29 ja B30 vastauksia analysoimalla on löydetty päivähoitohenkilökunnan perusteluja näiden menetelmien käytölle:

Kysymys B29: "Mitä tietoa saatte lapsista testien ja strukturoidun mittarihavainnoinnin avulla? Mitä testejä ja mittareita käytätte?"

Kysymys B30: "Jos ette hanki tietoa testien tai strukturoidun mittarihavainnoinnin avulla, kertokaa miksi ette."

Miksi on käytetty testejä tai strukturoituja mittarihavainnoiteja

Kysymyksen B29 vastaukset on luokiteltu 8 luokkaan. Tiimien mukaan testeillä saadaan tietoa:

1. Lasten kouluvalmiuksista - yleiset kouluvalmiudet
2. Lasten kouluvalmiuksista - akateemiset taidot
3. Kielellisestä kehityksestä
4. Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten suomenkielen kehityksestä

5. Motorisesta kehityksestä
6. Lapsen kehityksestä ja taidoista yleisesti
7. Mahdollisesta tuen tarpeesta
8. Lasten vuorovaikutustaidoista ja sosiaalisesta käyttäytymisestä

Kouluvalmiuksia on selvitetty yleisesti esiopetusryhmissä käyttäen erilaisia menetelmiä: KPT, Breuer-Weuffen, Boehmin käsitekarttoitus, matemaattiset testit jne. Vastausten luokittelussa yleisiksi kouluvalmiuksiksi on määritelty esim. kuullun ymmärtäminen, sanallisten ohjeiden ymmärtäminen ja noudattaminen, keskittymiskyky, oppiminen, hahmottaminen, itsenäiseen työskentelyyn keskittyminen jne. Akateemiseksi kouluvalmiuksiksi on määritelty esim. matemaattiset valmiudet, suhdekäsitteet, lukumäärät, kuinka pitkälle lasten lukukäsite on kehittynyt, kielellinen tietoisuus, käsitteiden hallinta, kirjainten tunteminen, lukemaan oppimisen valmiudet, värien tunnistaminen jne.

Kartoituksen kysymyksen B29 vastauksissa osa tiimeistä on esittänyt myös mielipiteitään siitä, miksi testien tai strukturoidun mittarivainnoinnin käyttö on mielekästä. Testien tekemistä on esiopetusryhmissä perusteltu mm. lapsen esiopetussuunnitelman laatimisella, toiminnan suunnittelemisella vastaamaan lasten tarpeita ja mahdollisten oppimisvaikeuksien havaitsemisella:

"Kokonaiskuvan saamiseksi ikäryhmästä ja sitä käytämme lapsen opetussuunnitelman laatimisessa."

"Testeillä kartoitetaan lasten tasoa suunnittelua varten, jotta ne palvelisivat hyvin lasten tarpeita. Testeillä voidaan huomata, mikäli jollakin lapsella on suuria vaikeuksia jollakin kehityksen osa-alueella."

"Tietoa lukivalmiuksista sekä yleisistä ikätason odotusten mukaisista taidoista ja valmiuksista. Tai edellä mainittujen puutteesta sekä harjaannuttamisen tarpeista. Seurataan ja saadaan tietoa kunkin lapsen kehittämisestä em. asioissa kauden aikana."

Muissa ryhmissä tärkeäksi testien tekemisen perusteeksi nousee lapsen erityisen tuen tarpeen havaitseminen testien avulla:

"Tietoa käytetään käytetyn testin määrittelemistä taidoista tai kehityskohteista: tiedonsiirto neuvolaan sekä kuvaus lapsesta yhteistyötahoille."

"Suuntaa antavia vinkkejä vanhemmille ja itselle. Mihin on hyvä kiinnittää huomiota tai herkkyysvaihe, joka on menossa lapsen kohdalla." (3-5v)

"Mittareita käytetään erityistä hoitoa ja kasvatusta vaativien lasten kuntoutuksessa sekä sen arvioinnissa." (Integroitu erityisryhmä, 3-5v)

Lasten kielellisen kehityksen seuraaminen on nähty hyvin tärkeänä, Kettu-testi onkin ollut toiseksi eniten käytetty testi. Sitä on käytetty myös yleisesti eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten suomen kielen taidon arvioimisen välineenä:

"Kettu-testistä saamme käsityksen lapsen puheen ja ymmärryksen tasosta ja mahdollisesta tuen tarpeesta."

"Käytämme Kettu-kieliarvioita. Kartoitamme sen avulla suomalaisten n. kolme-neljä -vuotiaiden kielen tason. Kartoitamme Kettu-arvioilla eri kieliryhmiin kuuluvien lasten suomenkielen tasoa. Käytössämme on myös uusi somalinkielinen Kettu-arvio."

"Kettu-testi: 3-6 -vuotiaille lapsilla; maahanmuuttajataustaisille lapsille ja niille suomenkielisille lapsille, joiden kielenkehityksestä ollaan huolissaan."

Miksi ei ole käytetty "testejä" tai strukturoituja mittarihavainnoiteja

Kartoituksen kysymyksen B30 vastauksissa tiimit ovat puolestaan esittäneet perusteluja sille, miksi ryhmässä ei ole käytetty testejä tai strukturoituja mittarihavainnoiteja lasten kehityksen arvioinnin välineinä.

Kysymyksen B30 vastaukset on voitu luokitella 10 luokkaan:

1. Lapset ovat vielä pieniä.
2. Testien tekemiseen ei ole tarvetta.
3. Muut yhteistyötahot tekevät testaamisen (keltot, puheterapeutit, sairaalat ym.)
4. Lasten kehityksen arviointi suoritetaan havainnoimalla normaalin toiminnan lomassa.
5. Yleinen epäily testien soveltuvuudesta alle kouluikäisten lasten kehityksen arvioimiseen.
6. Ei ole tarpeeksi tietoa, taitoa eikä koulutusta testien tekemiseen.
7. Sopivia testejä ei ole saatavilla.
8. Resurssit eivät riitä testien tekemiseen (aika, henkilökunnan määrä, välineet).
9. Testejä ei ole vielä käytetty, mutta on tarkoitus kokeilla lähitulevaisuudessa.

Testejä ja strukturoituja mittarihavainnoiteja on käytetty vähiten alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Yleisin esitetty selitys testien käyttämättömyydelle onkin ollut se, että ryhmän lapset ovat vielä niin pieniä:

"Ryhmässämme on pieniä alle 3v ja 3 täyttäneitä. Ei vielä mielekästä testata strukturoidusti."

"Lasten ikä 1-3 vuotta. Tiedossamme ei ole sopivia testejä. Lisäksi normaalikehityksen haitari on laaja."

Toisaalta vastauksista saa sen kuvan, että testit mielletään enimmäkseen erilaisten kehityspoikkeamien ja häiriöiden toteamisen välineiksi eikä niinkään lapsen normaalin kehityksen seurannan välineiksi. Niinpä testien käyttämättömyyttä perustellaan hyvin usein sillä, että testeille ei ole tarvetta, koska ryhmässä ei ole erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

"Ryhmässä ei ole ollut tarvetta käyttää (testejä). Ryhmämme erityistä tukea tarvitsevat lapset testaataan muualla. Jos havaitsemme jollakin yksittäisellä lapsella tuen tarvetta, voimme ohjata/ konsultoida keltoa, puheterapeutia ym. kyseisessä tapauksessa. Voimme arjessa tukea."

"Ryhmässämme ei ole erityislapsia, emmekä ole muutenkaan varmoja mittaamisen merkityksestä."

"Kuuluuko testien tekeminen "normaaliin" lapsiryhmään?"

Lasten normaalin kehityksen seuranta tapahtuukin useammin omalla ammattitaidolla arjen tilanteissa havainnoimalla:

"Toistaiseksi olemme pystyneet kartoittamaan lasten osaamista päivittäisen toiminnan lomassa."

"Ei ole tarvetta testeihin, koska näemme omalla ammattitaidolla, onko lapsella kaikki hyvin."

Toisaalta päivähoiton henkilökunta miettii oman koulutuksensa soveltuvuutta ja riittävyyttä sekä päiväkodin roolia lasten testaamisessa:

"Testaaminen koetaan vaikeaksi ja ammattitaito koetaan tähän riittämättömäksi, aika- ja henkilöresurssit myös, alle kolmevuotiailla onko tarkoituksenmukaista päivähoidossa?"

"Mielestämme ei ole tarpeellista, ei ole päiväkodin tehtävä."

5. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahot: lastenneuvolat ja puheterapeutit

5.1. Vantaan lastenneuvoloissa käytössä olevat arviointimenetelmät

Lastenneuvolan 4-vuotistarkastus tehdään Vantaalla LENE-ohjelman mukaisesti (Lene - leikki-ikäisen neurologinen arviointi). Vuonna 2009 LENE otetaan käyttöön kaikissa ikäryhmissä. Tähän asti 5-vuotistarkastus on tehty Vantaan oman arviointimenetelmän mukaan. Päiväkodin ja lastenneuvolan välillä tapahtuu tiedonsiirtoa mm. 5-vuotisneuvolatarkastuksen yhteydessä.

Kaikki perheet käyttävät neuvolapalveluja ja neuvolalääkäri tapaa koko ikäluokan. Terveystarkastajan on mahdollista konsultoida neuvolalääkärinä tarpeen mukaan. Lääkäri vastaa neuvolan lääketieteellisestä tasosta. Vantaalla lapset on mahdollista lähettää myös kuntoutustyöryhmään, joka voi arvioida lapsen kokonaiskehitystä sekä lähettää jatkotutkimuksiin ja hoitoon. Tarvittaessa tarkempiin tutkimuksiin käytetään erilaisia asiantuntijatahoja kuten puheterapeutteja ja terveydenhuollon psykologeja.

Koko Suomessa on neuvolajärjestelmässä tapahtumassa muutos lähivuosina: Vuosina 2005 ja 2007 muutetun kansanterveyslain mukaan lakiin sisältyy valtuutus asetuksen antamiseen. Asetus sisältää ohjeet terveysneuvonnasta, terveystarkastusten sisällöstä sekä neuvolapalvelujen määrästä. Asetus on tulossa voimaan vuonna 2009. Tavoitteena uudistuksella on neuvolatoiminnan yhtenäistäminen ja samanlaisten neuvolapalveluiden takaaminen kaikille asuinpaikasta riippumatta. Asetuksen mukaisen toimintamallien on määrä olla käytössä valtakunnallisesti vuonna 2011.

Vantaalla lastenneuvoloissa on ollut valmisteilla terveystarkastusten runko-ohjelman uusiminen toimintatapojen yhtenäistämisen, sähköisen potilaskertomuksen käyttöönottamisen ja edellä mainitun lainsäädännön muutokseen liittyen. LENE:n ja lumiukko - puheseulan käyttö perustuu siis valtakunnallisiin ohjeisiin ja kansalliseen sähköiseen potilasasiakirjojen arkistointiin (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä). Sähköiseen potilasasiakirja-arkistoon kerättävän tiedon on oltava yhdenmukaista, jotta sitä voidaan hyödyntää eri käyttötarkoituksiin. Lumiukko-puheseula (5-vuotiaille tarkoitettu puheseula) on tarkoitus ottaa käyttöön yleiseksi lasten kielen kehityksen arviointimenetelmäksi. Tässä syntyy päällekkäisyyttä päiväkodin kanssa, sillä Lumiukko-puhetestiä käytetään myös päiväkodeissa (6,7 %:ssa päiväkotiryhmiä) (taulukko 2). Alle 4-vuotiaiden kielen kehityksen arviointiin käytetään tälläkin hetkellä Lene-menetelmää ja puheterapiaan on olemassa lähettämiskriteerit. Lapsen puheen kehityksen etenemistä seurataan myös vauvavaiheesta lähtien osana lapsen kokonaisvaltaista kehityksen seuranta (vuorovaikutus, ääntely, jokin kielu, ensimmäiset sanat jne.) Kettu-testi ei ole käytössä lastenneuvolassa. Päiväkodeissa Kettu-testiä käyttää osa ryhmistä (16,2%) (taulukko 2). Moniku -hanke on suositellut päiväkodeissa käytettäväksi eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen kehitystason arvioimiseen Kettu-testiä ja Lumiukko-puheseulaa.

5.2. Vantaan puheterapeuttien käyttämät arviointimenetelmät

Puheterapeuteilla on käytössään n. 20 eri testiä lasten kielellisten taitojen arvioimiseksi. Vantaan puheterapeuteilla on käytössään suunnilleen samanlainen testistö (Boehm, Boege, Raynell jne.).

Puheterapeuttien käyttämät testit mittaavat eritellysti lapsen taitoja kielen eri osa-alueilla: sanaston laajuutta ja käyttöä, puheen ymmärtämistä, äännejärjestelmää jne. Puheterapeuttien käyttämät testit edellyttävät koulutusta ja ovat vain puheterapeuttien käyttöön tarkoitettuja. Puheterapeuttien ja päiväkodin käyttämien arviointimenetelmien kanssa ei synny päällekkäisyyksiä.

6. Pohdintaa - lasten arviointi varhaiskasvatuksessa

Alle kouluikäisten lasten arviointi ja testaaminen päivähoidossa ei ole itsestään selvää - se herättää monenlaisia ajatuksia sekä puolesta että vastaan, eikä eettistä kannanottoa tähän kysymykseen voida myöskään välttää. Voidaankin esittää kysymys, mikä on lasten arvioinnin ja testaamisen merkitys varhaiskasvatuksessa. Mihin testaamisella pyritään, mitä hyötyä siitä olisi ja toisaalta miksi monet suhtautuvat siihen varauksellisesti?

Koulun puolella lasten arviointi tapahtuu ennalta asetettujen oppimistavoitteiden suhteen. Tavoitteena on tiettyjen asiasisältöjen omaksuminen tiettyssä ajassa, ja lasten oppimista seurataan ja mitataan suhteessa näihin tavoitteisiin. Varhaiskasvatuksen tavoitteenasettelu on kuitenkin erilainen kuin perusopetuksen - lasten edistymistä ei määritellä opittavien asiasisältöjen perusteella vaan lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen suhteen. Tällöin arviointikin on huomattavasti henkilökohtaisempaa, se kohdistuu lapsen kokonaiskehitykseen. Alle kouluikäisten lasten kehittyminen on hyvin nopeaa ja lasten yksilöllinen kehitystahti on hyvin erilainen, miten huomioida yksilölliset kehitys- ja kykyprofiilit. Voisiko lasten varhainen "testaaminen" tai arviointi päivähoidossa tuoda varhaiskasvatukseen sen arvopohjan vastaisen tavoitteellisuuden?

Niillä, jotka kritisoivat lasten varhaista arviointia, on eräänä pelkona myös arvioinnin tuloksen mahdollinen vaikutus lapsen kehitykseen. Arvioinnin tulos saattaa toimia itseään toteuttavan ennusteena: jos ajattelemme lapsen olevan tietynlainen, kohtelemme myös helposti häntä tämän ajattelumme mukaisesti. Vaarana saattaa olla myös huolen esittäminen vanhemmille liian aikaisin ja väärällä tavalla, jolloin tämä huoli voi vaikuttaa kielteisesti vanhempien ja pienten lasten väliseen herkkään suhteeseen ja sitä kautta myös lapsen kehitykseen.

Toisaalta lasten kehityspoikkeamien mahdollisimman varhainen havaitseminen ja toteaminen on tärkeää. On todettu, että mitä varhaisemmin esim. kielihäiriöisten tai autististen lasten kuntoutus aloitetaan, sitä paremmat tulokset sillä saavutetaan. Päiväkodilla onkin neuvolan ohella tärkeä tehtävä lasten kehityspoikkeamien havaitsemisessa, onhan päiväkodin henkilökunta päivittäin hyvin läheisessä tekemisessä lasten ja perheiden kanssa, ja päiväkodissa on myös havainnointia helpottamassa vertailukohtana suuri määrä lapsia.

Päivähoidon, lastenneuvoloiden ja puheterapeuttien roolit lasten kehityksen seurannassa ja tukemisessa ovat kuitenkin erilaiset ja toisiaan täydentävät. Päivähoidon ensisijainen tehtävä on lapsen kehityksen tukeminen kasvatuksellisin ja hoidollisin keinoin. Tarvittaessa asioita selvitetään tarkemmin yhteistyössä lapsen perheen ja konsultoivien erityislastentarhanopettajien kanssa. Lastenneuvolan tehtävänä on osaltaan lapsen kehityksen seuranta ja perheiden tukeminen sekä mahdollisten kehityspoikkeamien mahdollisimman varhainen havaitseminen ja jatkotutkimuksiin ohjaaminen. Puheterapeuttien suorittama arviointi taas toimii lapsen mahdollisen kielellisen häiriön kuntoutuksen ja sen seurannan perustana. Toimiva yhteistyö päivähoidon ja näiden eri tahojen välillä on edellytys sille, että lasten kehitystä tuetaan onnistuneesti.

Kouluvalmiuden arvioiminen esiopetusryhmissä on saanut osakseen paljon huomiota. Sen tarkoituksena on helpottaa lapsen kouluun siirtymistä ja ennaltaehkäistä mahdollisia oppimisvaikeuksia. Esiopetusryhmissä seurataan monitahoisesti lasten kehitystasoa ja koulussa tarvittavien taitojen edistymistä koko esiopetusvuoden ajan erilaisia arviointimenetelmiä käyttäen. Lapsen henkilökohtaisen esiopetus suunnitelman laatimisen pohjana on tieto lapsen kehityksestä ja taidoista. Toisaalta tämän selvityksen ja VKK-Metron arviointikartoituksen tulosten perusteella voidaan kysyä onko arvioinnin ja testaamisen merkitys korostunut esiopetusryhmissä liikaakin.

Eräänä arvioinnin tarkoituksena päivähoidossa on tuen saaminen niille lapsille, jotka kehityksessään sitä tarvitsevat. Oikeanlainen arviointi toimii päivähoidossa myös varhaiskasvatuksen suunnittelun ja sen toteutumisen seurannan välineenä, siihen perustuu myös kasvatushenkilökunnan oman toiminnan kehittäminen ja muuttaminen itsereflektion kautta. Onkin syytä pohtia, millainen olisi sekä varhaiskasvatusta kehittävä että lasten kehitystä tukeva arviointi. Mikä olisi päiväkodille sopiva rooli

lasten kehityspoilkeamien ja oppimisvaikeuksien toteamisessa ja kenen tehtävänä olisi mahdollisten testien tekeminen? Keskeinen rooli tässä arvioinnissa on varhaiskasvatuksen konsultoivilla erityislastentarhanopettajilla.

Oleellista kaikessa lasten kehityksen arvioinnissa sekä havainnoinnin että testien muodossa on tietysti se, mihin niillä pyritään ja mitä niistä seuraa. Kaikessa päiväkodissa tehtävässä arvioinnissa ensisijaisen tärkeää on lapsen vahvuuksien havaitseminen ja niiden hyödyntäminen sekä toiminnan että mahdollisen tuen tarpeen suunnittelussa.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA JATKOKESKUSTELUN POHJAKSI

1. VKK-Metro kartoituksen mukaan päivähoitoon on levinnyt strukturoituja mittarihavainnointimenetelmiä sekä eräiden hankkeiden toteutumisen seurantaan kehitettyjä kartoitettavia "testejä". Menetelmien käyttöönotto on tapahtunut ilman perusteellisempaa keskustelua, jolloin hankittua tietoa tai tuloksia saatetaan käyttää tavoilla, jotka eivät ole perusteltuja. Esimerkiksi vanhemmille voidaan aiheuttaa turhaa huolta oman lapsen kehityksestä ilman perusteellisempia selvityksiä. On selvittävää missä tarkoituksessa erilaisia arviointimenetelmiä käytetään ja mitkä menetelmät sopivat päivähoiton käyttöön. Erityislastentarhanopettajien käymää kriittistä keskustelua tarkastelluista tiedonhankintamenetelmistä tulisi laajentaa koko kenttää koskevaksi, jotta voidaan sopia käytettävistä menetelmistä Vantaalla.
2. Kartoituksen pohjalta voidaan sanoa tässä käsiteltyjen havainnointi- ja tiedonhankintatapojen käytön yleisyydestä, että esiopetusryhmissä käyttö on selkeästi runsaampaa kuin muissa ryhmissä. Sujuvasti kouluun prosessin tarkastelun yhteydessä on tavoitteeksi asetettu vantaalaisten käytäntöjen yhtenäistäminen ja selkiyttäminen. Suurimmassa osassa 3-5 -vuotiaiden ryhmiä ja erityisesti pienten lasten ryhmissä strukturoituja mittarihavainnointeja ja "testejä" ei juurikaan käytetä.
3. Päivähoitoyksiköissä hankitaan tietoa lähinnä oman toiminnan suunnittelun pohjaksi. Tällöin on muistettava hankitun tiedon olevan suuntaa antavaa. Tarkemmat selvitykset tehdään perheen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä konsultoivien erityislastentarhaopettajien kanssa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä terveydenhuollon ja muiden alan asiantuntijoiden kanssa.
4. Lisäksi on huolehdittava, että lapsia ei arvioida samoilla menetelmillä yhteistyön eri osapuolien toimesta.

VIITTEET

- Bertilsson, L., Åberg, B.-M. Mötas eller mätas? En studie om individuella utvecklingsplaner i förskolan. Högskolan Kristianstad, Lärarutbildningen, Examensarbete. 2004
- Läroplan för förskolan Lpfö 98, Skolverket 1998, Ändring införd SKOLFS 2005:11
- Löfdahl, A., Kamratkulturer i förskolan - en lek på andras villkor. Stockholm: Liber Ferlag. 2007
- Förskola i brytningstid, Nationell utvärdering av förskolan, Skolverket rapport 239/2004.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes oppaita 2005:56